

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในบรรดาสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีประวัติความเป็นมา ยาวนานที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือพิมพ์ยังเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อเท็จจริงสู่ประชาชน ทำหน้าที่เป็นตลาดเสรีของความคิดเห็น ให้ความบันเทิงและตรวจตราการทำงานของรัฐบาล ซึ่งกว่าที่หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เหล่านี้ได้อย่างอิสระ นักหนังสือพิมพ์ต้องคืนรนต่อสู้เป็นอย่างมาก เพื่อให้ได้เสรีภาพและสิทธิในการแสวงหาข่าวสาร แต่เมื่อหนังสือพิมพ์ได้รับสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมาแล้วนี้ กลับนำสิทธิและเสรีภาพนี้มาใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายและเดือดร้อนแก่สาธารณชน หนังสือพิมพ์ตกอยู่ภายใต้อำนาจของนายทุนทั้งยังขาดความรับผิดชอบ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ แนวคิดว่าด้วยเสรีภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเกิดขึ้น โดยที่ นักหนังสือพิมพ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อภายใต้ขอบข่ายของกฎหมายของรัฐและปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของวิชาชีพ

ในประเทศไทย เมื่อกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จะต้องรับผิดชอบถึง 2 ทาง คือ รับผิดชอบต่อทางกฎหมาย และ รับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ในส่วนของความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย นักหนังสือพิมพ์ต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพของตนให้อยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ส่วนความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมนั้นเป็นความรับผิดชอบที่ใช้สำนึกอันละเอียดอ่อนของนักหนังสือพิมพ์เป็นตัวกำหนดขอบเขต มิให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติตนไม่เป็นที่พอใจของสาธารณชน หรือล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นขอบเขตที่จะสกัดกั้นการออกกฎหมายมาคุกคามเสรีภาพหนังสือพิมพ์จากรัฐบาลด้วย (สิริทิพย์ ชันสุวรรณ , 2539 : 107-108)

ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมต่างจากความรับผิดชอบต่อทางกฎหมายตรงที่ ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมไม่มีบทลงโทษนักหนังสือพิมพ์ที่กระทำผิด อย่างไรก็ตาม หากนักหนังสือพิมพ์กระทำการใด ๆ ที่ไร้ซึ่งจริยธรรม ก็มักจะถูกตำหนิ ประณามและไม่ได้ได้รับความเชื่อถือจาก

สาธารณชนและเพื่อนร่วมวิชาชีพเดียวกัน ความรับผิดชอบทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นหลักในการควบคุมตนเองของนักหนังสือพิมพ์

จากอดีตถึงปัจจุบัน การปฏิบัติหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ยังคงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างมาก ทั้งในด้านการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ ผลงานที่น่าเสนอ โดยเฉพาะ ปัญหาด้านจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ซึ่งมักจะเป็นปัญหาที่หนังสือพิมพ์ประสบบ่อยครั้ง ทั้งนี้คงต้องเข้าใจว่า หนังสือพิมพ์นอกจากจะต้องทำหน้าที่เพื่อสาธารณะแล้ว หนังสือพิมพ์ยังคงมีความเป็นธุรกิจเอกชน ซึ่งการดำเนินธุรกิจโดยเอกชน ภายใต้ระบบทุนนิยมก็ต้องมุ่งหวังผลกำไรเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอด ด้วยเหตุนี้หลายต่อหลายครั้งเราจะเห็นว่า หนังสือพิมพ์มักจะมีผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าการให้ข่าวสารที่เป็นแก่นสารแก่ประชาชน ในด้านของการเสนอข่าว หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าคำนึงถึงผลที่กระทบต่อประชาชน ดังนั้นเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอจึงไม่ได้คำนึงถึงการเสริมสร้างความรู้และยกระดับความรู้ผู้อ่านเท่าที่ควรจะเป็น และหนังสือพิมพ์ยังขาดความรับผิดชอบต่อการบิดเบือนข่าวสารที่ถูกถ่วงให้แก่ประชาชน (สื่อมวลชนปริทัศน์ , 2528 : 19) ในบทความของ ณัฐพัฒน์ บำรุงฤทธิ์ (2528) เรื่อง จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ไทย : โรคภัยที่รอการรักษา ได้ชี้ให้เห็นว่า นักวิชาการที่ศึกษางานหนังสือพิมพ์มองว่า หนังสือพิมพ์ยุคนี้พะวงกับการแข่งขันด้านความก้าวหน้าทางเทคนิคการพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์และการดำเนินการสมัยใหม่มากกว่าคิดที่จะแข่งขันยกระดับคุณภาพของเนื้อหา พร้อมทั้งได้แสดงทัศนวิจารณ์อันหนักหน่วงว่า หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยยังไร้มาตรฐาน ไร้จรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อ

ปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ยังเป็นเรื่องที่มีปรากฏให้เห็นกันอยู่ โดยปัญหาทางจริยธรรมที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความเป็นกลาง การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเอง และการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Mills , 1983 : 591 - 592) ปัญหาทางจริยธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นอย่างมาก

ในสหรัฐอเมริกา การทำงานของสื่อมวลชนได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนเป็นอย่างมาก ประชาชนจำนวนหนึ่งได้ส่งจดหมายวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนไปยัง National News Council (NNC) ประชาชนกลุ่มนี้มีความเห็นว่า สื่อมวลชนรวมทั้งหนังสือพิมพ์ไม่มีความเป็นกลาง ทำข่าวโดยอคติ ลำเอียง ไม่ให้ความยุติธรรม แก่ทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังมีการบิดเบือนข่าว โดยรวมแล้วประชาชนเห็นว่า พฤติกรรมที่

สื่อมวลชนแสดงออกตรงกันข้ามกับมาตรฐานทางจริยธรรมที่สื่อมวลชนเองเป็นผู้กำหนดไว้ (Braman , 1988)

ในประเทศไทย การทำงานของสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ก็ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบจากประชาชนเช่นกัน เห็นได้จาก โครงการจดหมายจากประชาชน ซึ่งจัดขึ้นโดย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมมือกับสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ผลสรุปการวิเคราะห์จดหมายจากประชาชน พบว่า ประชาชนที่ส่งข้อวิพากษ์วิจารณ์เข้ามาส่วนใหญ่ไม่พอใจในเรื่องของการเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์มากที่สุด เพราะเนื้อหาที่เสนอกันอยู่เป็นไปในเชิงทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังไม่ได้ให้ข่าวสารที่เที่ยงตรง มีประโยชน์ ถูกถ้วนตามหน้าที่ นอกจากนี้อีกปัญหาที่ได้รับการร้องเรียนมากก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับจรรยาบรรณประชาชนที่ส่งข้อวิพากษ์วิจารณ์เข้ามาเห็นว่าสื่อมวลชนรวมทั้งหนังสือพิมพ์คิดถึงผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อสาธารณะ ปัญหาดังกล่าวนี้ ประชาชนเห็นว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง สังคมที่มีปัญหาอยู่แล้วยังมีปัญหามากขึ้นไปอีกเพราะสื่อมวลชนไม่ทำตัวเป็นที่พึ่งของประชาชน (สุกัญญา สุกบรรทัด , 2539)

ส่วนในงานวิจัยสื่อมวลชนไทยในสายตาประชาชนที่จัดทำโดยหนังสือพิมพ์มติชนระบุว่า สื่อมวลชนของไทยรวมทั้งหนังสือพิมพ์ยังมีจุดอ่อนค่อนข้างมากในการแสดงให้สาธารณชนเห็นความเป็นกลางและการกระทำที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบมากที่สุดของสื่อมวลชนปัจจุบันได้แก่ การช่วยุ้ให้เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะเบาะแว้ง การเสนอข่าวผิดพลาดแล้วไม่แก้ไข การขูดคู้ยเบื้องหลังสิ่งต่าง ๆ โดยไม่สนใจสิทธิส่วนบุคคล การฟังความข้างเดียวไม่ครบถ้วนและการเสนอสิ่งไร้สาระไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (จุฬาพิช มณีวงศ์ , 2539)

จะเห็นได้ว่า ปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมยังเป็นเรื่องที่มีปรากฏให้เห็นกันอยู่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะคงมีอยู่ต่อไป หากนักหนังสือพิมพ์ไม่เร่งแก้ปัญหานี้โดยด่วน วิธีการอันหนึ่งของหนังสือพิมพ์ในการทำตนเองให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ก็คือ การควบคุมตนเองด้วยการมีจริยธรรมและปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

อย่างไรก็ดีจรรยาบรรณที่สมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้วางแนวทางเอาไว้ เป็นแนวทางที่ได้วางไว้นานแล้ว สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอาจมีผลให้จรรยาบรรณบางข้ออาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้จึงน่าที่จะทำการศึกษาว่า ในทัศนะของนักหนังสือพิมพ์ จรรยาบรรณวิชาชีพหนังสือพิมพ์มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร และแนวทางใดที่นักหนังสือพิมพ์คิดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ได้บ้าง

ในประเทศไทย ปัญหาการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก การศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา เพราะหากนักหนังสือพิมพ์ไม่มีจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ การทำงานของหนังสือพิมพ์ก็จะมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมากและเป็นการกระทบในวงกว้าง ไม่เฉพาะแต่ในวงการวิชาชีพเท่านั้น ยังกระทบต่อสังคมและประชาชนด้วย ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะมีการศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อหาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมและนอกจากนี้ยังต้องการศึกษาว่า นักหนังสือพิมพ์ที่มีสถานภาพและภูมิหลังทางการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ที่แตกต่างกันหรือไม่ และ นักหนังสือพิมพ์ที่มีสถานภาพภูมิหลังทางการศึกษาและระดับความรู้เกี่ยวกับจรรยาบรรณที่แตกต่างกันจะมีทัศนคติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพหนังสือพิมพ์แตกต่างกันหรือไม่ รวมทั้งศึกษาว่า นักหนังสือพิมพ์มีทัศนวิสัยต่อปัญหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์อย่างไร ผลการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์
- 2) เพื่อศึกษาทัศนคติและความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อจรรยาบรรณวิชาชีพหนังสือพิมพ์

เหตุที่ทำการศึกษาในส่วนนี้นักหนังสือพิมพ์ เนื่องจากนักหนังสือพิมพ์เป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาชีพนี้โดยตรง ได้สัมผัส รับรู้และเห็นปัญหาอุปสรรครวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ในการทำงาน นอกจากนี้การศึกษาในส่วนนี้นักหนังสือพิมพ์จะทำให้เราได้รับรู้ว่่านักหนังสือพิมพ์มองปัญหาทางจริยธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับ การขาดความรับผิดชอบของนักหนังสือพิมพ์อย่างไร ทั้งนี้ผลของการมองปัญหาดังกล่าวของนักหนังสือพิมพ์ก็จะสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงปัญหาและความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ด้วยเช่นกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมโดยจะศึกษาข้อมูลจากผู้ส่งสาร ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการผลิตข่าวสารสู่ประชาชน ซึ่งผู้ส่งสารในกรณีนี้จะศึกษาเฉพาะบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวหนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เท่านั้น

นิยามศัพท์

ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อของนักหนังสือพิมพ์ในการปฏิบัติตนไปในแนวทางที่คนในสังคมให้การยอมรับและเห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงาม เหมาะสม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม (ซึ่งความรับผิดชอบต่อในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกันไปตามระบบการเมืองการปกครองของแต่ละสังคม) ความรับผิดชอบต่อดังกล่าวอยู่ในขอบเขตดังนี้

1. การรายงานข่าวตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่มีการเลือกรายงาน
2. การรายงานข่าวด้วยความถูกต้อง
3. การรายงานข่าวด้วยความเป็นธรรม ยุติธรรม ไม่ลำเอียง
4. การรายงานข่าวโดยคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล
5. การรายงานข่าวโดยใช้ภาษาที่สุภาพ ไม่ลามกอนาจาร
6. การรายงานข่าวโดยเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ทำให้อ่านงมก

การขาดความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม หมายถึง การที่นักหนังสือพิมพ์ไม่ปฏิบัติตนไปในแนวทางหรือขอบเขตความรับผิดชอบต่อที่กล่าวถึงไว้ข้างต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ หมายถึง สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้นักหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรม ในงานวิจัยนี้ได้แบ่ง ปัจจัยที่มีผลต่อการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก ๆ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และ ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยที่เกิดจากความผิดพลาดจากตัวนักหนังสือพิมพ์เอง โดยแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี

กรณีแรกคือ ปัจจัยส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำไปโดยเจตนาของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งก็หมายถึง การขาดความรับผิดชอบที่กระทำไปโดยเจตนาที่จะไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ไม่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นการกระทำที่มีเจตนาให้เกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น เพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

กรณีที่สอง คือ ปัจจัยส่วนบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำไปโดยไม่เจตนาของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งก็หมายถึง การขาดความรับผิดชอบที่กระทำไปโดยไม่ได้มีเจตนาให้เกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้น แต่ความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เกิดจาก ความไม่รู้ เนื่องจากไม่ได้ร่ำเรียนมาทางด้านหนังสือพิมพ์โดยตรง ไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอและทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การกระทำที่ผิดพลาดไปนี้ไม่ได้มีเจตนาให้เกิดข้อผิดพลาดเกิดขึ้นแต่เกิดจากความไม่รู้

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่ไม่ได้เกิดจากความผิดพลาดจากตัวนักหนังสือพิมพ์เอง แต่เกิดจากแรงกดดันและข้อจำกัดต่าง ๆ ที่นักหนังสือพิมพ์ต้องเผชิญรวมถึงการถูกควบคุมจากมาตรการและกลไกต่าง ๆ ซึ่งมีผลให้นักหนังสือพิมพ์ต้องกระทำการใด ๆ ไปโดยขาดความรับผิดชอบ ซึ่งปัจจัยภายนอกต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ ปัจจัยอันเกิดจากธรรมชาติในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ ปัจจัยอันเกิดจากสัมพันธภาพภายในองค์กร ปัจจัยอันเกิดจากเป้าหมายในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ ปัจจัยในด้านมาตรการและกลไกในการควบคุมหนังสือพิมพ์จากกฎหมายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจัยในด้านเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ปัจจัยในด้านการตรวจสอบและควบคุมตนเองในแวดวงวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ปัจจัยในด้านผู้อ่านและปัจจัยในด้านความคลุมเครือของปัญหาทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ (ซึ่งการนิยามในเชิงปฏิบัติการของปัจจัยภายนอกต่าง ๆ เหล่านี้จะแสดงให้เห็นในบทที่ 3)

ทัศนวิจารณ์ที่มีต่อปัญหาทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ หมายถึง ความคิดเห็นของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ภายหลังจากที่ปัญหานั้นเกิดขึ้นแล้ว โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเป็นมาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น จนกระทั่งถึงข้อยุติของปัญหา

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทำให้ได้เข้าใจและทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งเหตุผลที่ทำให้ให้นักหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ซึ่งเมื่อทราบแล้วจะได้หาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว
2. เพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในแวดวงวิชาชีพหนังสือพิมพ์ตระหนักถึงปัญหาและหันมาให้ความสนใจรวมทั้งร่วมมือหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหา
3. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลและแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาในด้านนี้ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป